

Samen lezen is een bijzondere ervaring

Samen met Stichting Senia richtte het *Friesch Dagblad* vorig jaar verschillende leesclubs geschiedenis op. Vijf leesclubs vertellen welk boek dit jaar de meeste indruk op ze maakte. „Heel mooi om dingen te weten. Maar soms ook afschuwelijk.“

☉ Saffira Rijkse ☉ Marcel van Kammen, Rens Hooyenga

Rode hongersnood van Anne Applebaum. Absoluut het boek waar de leesclub in Oosterwolde (foto rechts) het meest van onder de indruk was, vertelt Joke de Boer. „Het boek gaat over Stalins oorlog tegen de Oekraïne. Hij veroorzaakte bewust hongersnoden en vooral die van 1933 in de Oekraïne is een afschuwelijke hongersnood geweest. Hoe Stalin dat deed! Hoe hij mensen zo bewerkte dat ze al hun eten afgaven. Zelfstandige boeren mochten er niet meer zijn, alles moest gezamenlijk gedaan worden.“

In 1929 dwong Stalin Sovjetboeren hun land en bedrijf op te geven voor nieuwe collectieve bedrijven. Hierdoor ontstond zo'n groot voedseltekort dat tussen 1931 en 1933 vijf miljoen mensen stierven van de honger. *Rode hongersnood* laat zien dat drie miljoen van deze doden, in de Oekraïne, bewust zijn verhoongd zodat ze vervongen konden worden door Russisch sprekende boeren.

Joke: „Dat alles in detail beschreven was schokkend. In onze geschiedenisboeken lees je hier twee regels over. Wij zijn in onze leesclub met wat oudere mensen en ik ben toevallig geschiedenisdocent, dus we wisten wel wat Stalin deed. Maar dat het zo erg was... Een van onze leden zei: 'Ik kan het 's avonds niet lezen. Ik kan het niet lezen en dan op bed gaan.'“

van Saksen, de tweede vrouw van Willem van Oranje. Zestien was ze, toen ze in 1570 trouwde. Midden in de puberteit en zoals ze behandeld werd door haar ooms en tantes... Heel mooi om je samen te verdiepen in hoe het vroeger was. Heel mooi om dingen te weten. Maar soms ook afschuwelijk.”

Ter gelegenheid van de eerste landelijke Week van de leesclub Russische Stichting Senia en het *Friesch Dagblad* begint dit jaar acht leesclubs geschiedenis op: behalve in Oosterwolde ook in Beetsterzwaag, Buitenpost, Dokkum, Franeker, Harlingen, Heerenveen en Leeuwarden. Onlangs is een negende groep gestart in Sneek. De leesclubs kiezen jaarlijks maximaal zeven boeken uit een door Senia opgestelde leeslijst van 75 boeken. Bij de gekozen boeken krijgen leesclubs een leeswijzer met onder andere een samenvatting van het boek, verdiepvragen en discussietips.

Familie overal verspreid
De leesclub Heerenveen las sinds de start van hun club in maart vijf boeken, waaronder de biografieën van Anna van Saksen en Victoria, vertelt Jolanda Schuttevaar. „Het boek waarvan ik zeker weet dat het indruk op ons alle acht heeft gemaakt is *Ons gaat het in ieder geval* nog goed van Ingrid Hoogendijk. Het gaat over een familie uit Rotterdam, die net na de Eerste Wereldoorlog in Oost-Pruisen terechtkwam omdat de vader van het gezin, Michiel Hoogendijk, daar het landgoed Schakenhof verwierf. Vader, moeder en zeven kinderen verhuisden in een tijd waarvan je je afvraagt hoe dat toen mogelijk was. Het boek is geschreven door een kleindochter

We zijn allemaal lezers, zeer geïnteresseerd in geschiedenis. Dat is wat ons bindt

van Michiel Hoogendijk. Haar vader zelf, de enige die tijdje naar Nederland terugkeerde. Ingrid vond brieven die haar vader en zijn broer en zussen aan elkaar schreven tijdens de oorlog, waarin ze verdeeld werden over Duitsland, Pruisen, Nederland en later ook Rusland.”

De Nederlandse familie beleefde in Oost-Pruisen, in de periode van 1920 tot 1946, de opkomst van het nationaalsocialisme, de oorlog, de komst van de Russen en de ondergang van het Derde Rijk. Jolanda: „Je leest over de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog, de oorlog zelf, de vlucht van de familie in een poging te ontkomen aan het geweld en het jaar na de oorlog, toen het gezin probeerde elkaar weer terug te vinden. Over hoe vader en één zoon erg tegen de nazi's en Hitler waren, terwijl twee dochters trouwen met hoge Duitse officieren uit het naziegeme. De inval van Duitsers in Oost-Pruisen en later van de Russen, de gruweligheden die de familie meemaakt.“

Ons gaat het in ieder geval nog goed schetst een onthutsend beeld, zegt Jolanda. „Van een stuk geschiedenis in dat deel van de wereld waarvan wij niet wisten dat het zo erg was. Het is erg verrijkend en leerzaam

om het hier als groep over te hebben. We zijn allemaal lezers, zeer geïnteresseerd in geschiedenis. Dat is wat ons bindt. Over dit boek hebben wij lang met elkaar gesproken.“

Leesclub Geschiedenis Leeuwarden (foto links) is niet voor één gat te vangen, zegt Henk Douma: mijn groep leest onder andere over Europese, Russische en volgende jaar Zuid-Amerikaanse geschiedenis, vaak als non-fictie, soms ook in romanvorm. Hij en zijn mede-leesclubleden waren het unaniem eens: De *verslagen* van Robert Gerwarth maakte de meeste indruk, omdat het een onbekend deel van de Europese geschiedenis behandelt. „Ieder kent de Eerste Wereldoorlog wel. Maar de periode erna was ook een verschrikking, regionaal gezien.“

De *verslagen* beschrijft de eerste vijf jaren na de oorlog. Henk: „Iedereen denkt dat de vrede in 1918 in Versailles werd gesloten en dat was ook zo, maar daarna werden nog vele burgeroorlogen gevoerd. Daarnaast had je de nasleep van de Russische revolutie en de enorme migrantenstromen. Mensen waren op de vlucht voor oorlog en op zoek naar een thuis. Dit was voor ons echt een relatief onbekend deel van de geschiedenis, terwijl er enorm veel gebeurd is in die tijd. Politieke onrust, revoluties en burgeroorlogen op allerlei plekken in Europa.“

Robert Gerwarth komt in De *verslagen* met veel feler materiaal en analyse waardoor duidelijk wordt waarom de dingen in die tijd gingen zoals ze gingen, zegt Henk. „Allerlei regio's waren de verliezers na de oorlog en moesten de schade betalen. Het was een enorm turbulente tijd met grote politieke onze-

kerheid. Heel indrukwekkend om tot je te nemen.“

Vragenlijst voor discussie
Dat vond ook de leesclub in Beetsterzwaag, zegt Rudolph Straaten, Senia-ambassadeur voor het oostelijk deel van Fryslân. Rudolph dicht er vorig jaar na zijn pensioen over om geschiedenis te gaan studeren, puur uit interesse, vond in plaats daarvan dankzij de Week van de leesclub deze leesclub geschiedenis en „vindt het geweldig“ in de groep. Rudolph: „Wij hebben na dit eerste jaar twee favorieten. *Victoria Koningin van Julia Bard* en *De verslagen* van Robert Gerwarth, over de tijd tussen twee wereldoorlogen. Een tijd die in de geschiedenisboeken, in ieder geval in mijn tijd, altijd onderbelicht is geweest.“

De ondertitel van *De verslagen* is *Waarom de Eerste Wereldoorlog nooit is opgehouden*. Van de flaptekst: „In de jaren na 1918 kwamen opnieuw oorlogen uit. Het was hier, op de puinheaven van het oude Europa, dat extreme ideologieën als het fascisme tot bloei konden komen.“ Rudolph: „Door het lezen van dit boek hebben we een heel ander beeld gekregen van de tijd en de doorwerking ervan in de huidige tijd. Wat betreft de houding van Joden bijvoorbeeld en het oprichten van de loodse staat. Of, en dat speelt de heel duidelijk, de angst voor de bolsjewieken. Het boek was echt een eyeopener. Zeker omdat Stichting Senia het goede samenvattingen bij de boeken levert en bovendien een door een historicus opgestelde vragenlijst die je voor de discussie over het boek kunt gebruiken.“

Tweede favoriet van leesclub Beetsterzwaag is *Victoria Koningin*,

Victoria is altijd weggezet als een vrij sombere vrouw, terwijl ze dat volgens dit boek absoluut niet was

een biografie geschreven door historica Julia Baird. Rudolph: „Zij heeft het hele leven van Koningin Victoria uitgeplozen en in beeld gebracht. Victoria is in de geschiedenis weggezet als een vrij sombere vrouw, terwijl ze dat volgens dit boek absoluut niet was. Ze had veel humor en was echt geïnteresseerd in het welzijn van haar land. Ze had volgens het boek een duidelijke mening. Ze bracht zelfs het kabinet ten val toen dat niet meeging in haar mening over wat goed was voor het land. Victoria maakte duidelijke keuzes over met wie haar kinderen en kleinkinderen in het huwelijk moesten treden, waardoor de Britse dynastie door heel Europa en tot in Rusland vertegenwoordigd was. Saillant detail is dat neven en nichten daardoor in Europese oorlogen tegenover elkaar kwamen te staan. Door dit boek krijg je een heel ander beeld van Victoria en de tijd waarin ze maakte je dankbaar voor wat we nu allemaal hebben, als je onze tijd vergelijkt met bijvoorbeeld begin achttiende eeuw. En die deelt dat samen, door de boeken.“

Harding, vertelt Geesje Helmus-Zeldennst. „Thomas Harding is de achterkleinzoon van Alfred Alexander, de Joodse arts uit Berlijn die het huis aan het meer liet bouwen als tweede huis. Het boek beschrijft de geschiedenis van de vijf families die in dit huis in Grof Gienlicke in het voormalige Oost-Duitsland leefden en daarmee honderd jaar aan Duitse geschiedenis.“

Harding raakte geboeid door de verhalen van zijn oma, een dochter van de Joodse arts die het huis liet bouwen. „Zij had heel mooie herinneringen aan hun tijd in het huis bij het meer. Haar familie moest het huis verlaten toen de nazi's aan de macht kwamen. Thomas woont in Londen en raakte zo geboeid dat hij naar het huis is toegegaan. Dat was het begin van zijn zoektocht naar alle families die in het huis gewoond hebben.“

Harding heeft ervoor gezorgd dat het huis bewaard bleef. In 2014 is het dankzij hem erkend als monument. Alexander Haas het het nu, naar die eerste Joodse arts uit Berlijn. Geesje: „Wij lezen dit boek in oktober en in november werd her gedacht dat de Berlijnse muur dertig jaar geleden viel, waardoor we ook via de televisie veel informatie over deze tijd kregen. Alles met elkaar was dat heel bijzonder.“

Sowieso is het bijzonder om met elkaar boeken te lezen, vindt Geesje. „Prachtig hoe je van elkaar en over de geschiedenis leert. Het maakt je dankbaar voor wat we nu allemaal hebben, als je onze tijd vergelijkt met bijvoorbeeld begin achttiende eeuw. En die deelt dat samen, door de boeken.“

De leden van leesclub Buitenpost denken allemaal erg geraakt door het huis aan het meer van Thomas

De leden van leesclub Buitenpost denken allemaal erg geraakt door het huis aan het meer van Thomas

De leden van leesclub Buitenpost denken allemaal erg geraakt door het huis aan het meer van Thomas

De leden van leesclub Buitenpost denken allemaal erg geraakt door het huis aan het meer van Thomas

De leden van leesclub Buitenpost denken allemaal erg geraakt door het huis aan het meer van Thomas